

Til Universitetsstyret
Fra Universitetsdirektøren

Sakstype: Diskusjonssak
Møtesaksnr.: D-sak 1
Møtenr.: 6/2019
Møtedato: 11. september 2019
Notatdato: 29. august 2019
Arkivsaksnr.:
Saksansvarlig: Kristel M. J. Skorge, direktør, avdeling for
forskningsadministrasjon
Saksbehandler: Karen Crawshaw Johansen, seniorrådgiver, avdeling for
forskningsadministrasjon

«Et inkluderende innovasjonsløft – sosial innovasjon ved Universitetet i Oslo». Rapport fra arbeidsgruppe.

Universitetsstyret har stimulert til økt innsats på innovasjon gjennom en treårig satsing fra 2017-2019, «Innovasjonsløftet». Som ledd i satsingen, og for å sørge for en bred tilnærming til innovasjon ved UiO, ble det høsten 2018 opprettet en arbeidsgruppe for sosial innovasjon. Arbeidsgruppen skulle definere og kartlegge potensialet for sosial innovasjon ved UiO og foreslå tiltak for økt gjennomslag på relevante konkurransearenaer. Rapporten «Et inkluderende innovasjonsløft» ble levert 18. mars 2019.

Arbeidet ble ledet av prof. Ellen Rees og hadde representanter fra UV, SV, MN, JUS og UiO Energi. Sekretariatet besto av representanter fra FADM, SV og HF.

Rapporten foreslår fem tiltaksområder som kan bidra til en mer helhetlig utvikling av innovasjon ved UiO.

Rapporten har vært fremlagt til diskusjon i Forum for forskningsdekaner og i Dekanmøtet 15.mai 2019. Her fikk rapporten positiv omtale og det er enighet om at rapportens forslag til tiltak er gode.

Videre oppfølging

Etter behandling i universitetsstyret vil det utarbeides en handlingsplan for sosial innovasjon. Arbeidet vil være forankret i Innovasjonsrådet, under ledelse av viserektor Per Morten Sandset. Sosial innovasjon vil også være tema for universitetets innovasjonskonferanse som arrangeres 7. januar 2020. Det vil allokeres midler til stimuleringstiltak innen sosial innovasjon i forbindelse med budsjetteringen av midlene som er avsatt Innovasjonsløftet i 2020



Til diskusjon i styret

Vi ber styret om å diskutere rapporten og tiltaksområdene og gi innspill til oppfølging.

Arne Benjaminsen
universitetsdirektør

Kristel Jæger Skorge
avdelingsdirektør

Vedlegg: Sosial Innovasjon ved UiO, «Et inkluderende innovasjonsløft», Rapport fra arbeidsgruppen for sosial innovasjon, av 18.mars 2019.



UiO : Universitetet i Oslo

Sosial Innovasjon ved Universitetet i Oslo

«Et inkluderende innovasjonsløft»

Rapport fra arbeidsgruppen for sosial innovasjon

Oslo, 18.mars 2019

1. Sammendrag

Arbeidsgruppen hadde 5 møter mellom 09.2018 og 02.2019, og har i sitt arbeid høsten 2018 også foretatt en enkel kartlegging/innsamling av eksempler enhetene ved UiO på eksisterende sosial innovasjon samt forslag til tiltak for å bevisstgjøre og øke på sosial innovasjonsinnsatsen ved UiO. Arbeidsgruppen gjennomførte også et seminar på Tøyen hovedgård (28.11.18) for å hente inn flere innspill til tiltak fra eksterne aktører fra statlige, kommunale og privat hold. Der deltok også andre aktuelle deltakere fra UiO samt viserektor Per Morten Sandset. Arbeidet ble presentert underveis i et fellesmøte mellom Forum for forskningsdekaner og (FFD) og Utdanningskomiteen 22.januar 2019. Rapporten ble endelig ferdigstilt til og i møte i Forum for forskningsdekaner 18.februar 2019.

Den enkle kartleggingen ga arbeidsgruppen en klar indikasjon på det enorme potensialet for sosial innovasjon og samfunnsnytte av forskning og utdanning som finnes ved UiO. Hovedkonklusjonen i rapporten er at UiO ikke først og fremst trenger en egen definisjon og strategi for sosial innovasjon, men et innovasjonsbegrep og en handlingsplan som tar høyde for den komplekse og mangefasetterte innovasjons- virkeligheten som allerede er i ferd med å ta form, både ute i verden og her ved UiO.

Arbeidsgruppen foreslår at sosial innovasjon skal inngå som en naturlig del av UiOs innovasjonsbegrep og ikke ha sin egen definisjon eller sin egen strategi. Det er viktig at den definisjonen som legges til grunn for UiOs videre strategiske arbeid er smidig og inkluderende nok til å fange opp all den pågående og vellykkede innovasjonsvirksomheten ved UiO, slik at ledelsen på alle nivåer vil kunne jobbe strategisk med å utvikle en kultur for innovasjon og engasjere hele institusjonen i arbeidet med å øke kompetansen og gjennomslag på viktige konkurransearenaer.

Rapporten foreslår fem tydelige tiltaksområder som kan bidra til en helhetlig utvikling av innovasjon ved UiO: bevisstgjøring, synliggjøring, organisering, stimulering og undervisning. Til implementering av disse foreslås det konkrete tiltak.

Rapporten har følgende struktur: Kapittel 2 presenterer bakteppet for rapporten. Kapittel 3 gir en kort redegjørelse for noen nøkkelbegreper som brukes i rapporten. Kapittel 4 drøfter kort UiOs potensial for innovasjon og noen utfordringer. Kapittel 5 tar for seg fem tiltaksområder og foreslår en rekke konkrete tiltak som kan bidra til å skape en mer robust kultur for innovasjon ved UiO. Et appendix med konkrete eksempler på innovasjon fra flere ulike disipliner utgjør kapittel 6, rapportens siste del.

2. Innledning og bakteppe

Arbeidet med innovasjon ved UiO den senere tid har avdekket et behov for å tydeliggjøre UiOs faglige bredde og styrke på det humanistiske og det samfunnsvitenskapelige feltet som et enda tydeligere fortrinn, jf. styrebehandling av saken «Kunnskap i bruk: Innovasjonsarbeid ved UiO» i universitetsstyret 13. mars d.å. Som en følge av denne saken er ett av de prioriterte tiltakene innenfor innsatsområdene i Innovasjonsløftet å kartlegge potensialet for sosial innovasjon.

Med utgangspunkt i mandat fra viserektor Per Morten Sandset ble det i Forum for Forskningsdekaner (FFD) 28.mai 2018 besluttet å opprette en arbeidsgruppe for å definere og kartlegge potensialet for sosial innovasjon ved UiO.

Arbeidsgruppen for sosial innovasjon ble opprettet høsten 2018 og fullførte sitt arbeid i februar 2019. Arbeidsgruppens rapport om sosial innovasjon ved UiO med forslag til tiltak som kan stimulere til den type innovasjon, ble lagt frem for Forum for Forskningsdekaner ved UiO (FFD) på møte 18.3.2019. Rapporten ble godkjent uten større innvendinger og et ønske om en tydelig oppfølging av tiltaksforslagene. FFD ønsket i tillegg en enkel modifisering av definisjonen av innovasjon ved UiO som arbeidsgruppen hadde foreslått, slik at den ble enda kortere og konsis. FFDs versjon er derfor lagt inn i denne endelige versjonen av rapporten.

Arbeidsgruppen

- Det humanistiske fakultet: professor og daværende dekan for forskning, Ellen Rees (), arbeidsgruppeleder.
- Det samfunnsvitenskapelige fakultet: professor og dekan for forskning Timothy Brennan
- Det utdanningsvitenskapelige fakultet: Professor og dekan for forskning, Helge Strømsø
- Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet: Prodekan for innovasjon og næringslivskontakt Kristin Vinje
- Det juridiske fakultet: Professor og prodekan for forskning, Alf Petter Høgberg
- UiO:Energi: Direktør Vebjørn Bakken
- Sekretariat fra LOS og to av enhetene: seniorrådgiver Karen Crawshaw Johansen (Avdeling for forskningsadministrasjon), rådgiver Arve Thorsen (Det humanistiske fakultet) og rådgiver Anita Wold (Det samfunnsvitenskapelige fakultet).

Arbeidsgruppens mandat

- Mål: Arbeidsgruppen skal, hensyntatt UiOs faglige bredde, definere og kartlegge potensialet for sosial innovasjon ved UiO og bidra til økt kollektiv bevissthet omkring sosial innovasjon i relevante fora; og – i tilknytning til dette – foreslå tiltak for økt gjennomslag på relevante konkurransearenaer
- Sammensetning og deltakere: Forskningsdekan Ellen Rees, (HF) som leder for arbeidet og inntil X representanter fra fakultetene, fortrinnsvis forskningsdekaner. Sammensetningen av gruppen skal representere UiOs faglige bredde. Arbeidsgruppen konstituerer seg selv, og står fritt til å dra veksler på interne og eksterne ressurspersoner. Sekretariatsressurser stilles til rådighet fra Avdeling for fagstøtte.
- Presentasjon av resultater: Arbeidsgruppens resultater oppsummeres i et notat og legges fram for Forum for forskningsdekaner høsten 2018.

Arbeidsgruppen har valgt å gjøre dette på en måte som setter vårt eget arbeid inn i en internasjonal kontekst og som samtidig knytter arbeidet med sosial innovasjon tett opp til innovasjonsbegrepet forøvrig.

3. Definisjoner og nøkkelbegreper

Hvis UiO skal lykkes i å ta ut hele sitt potensial som innovativt universitet, er det viktig at vi dyrker fram alle typer innovasjon innenfor alle disipliner og på tvers av enheter og disipliner, samt med omverdenen.

Universitetets bidrag til innovasjon kan være direkte, for eksempel gjennom kommersialisering av forskningsresultater fra ansatte og studenter, eller gjennom utvikling av nye lærings- og behandlingsformer eller tjenester. Men det største bidraget til innovasjon skjer indirekte, ved at ideene vi genererer blir tatt i bruk av andre. Det kan blant annet være:

- universitetskandidater som bidrar til forbedringer og innovasjon på sin arbeidsplass i næringslivet, offentlig forvaltning eller organisasjoner
- tidlige studenter som starter opp selskap hvor de benytter fagkompetansen
- forskere eller studenter som samarbeider om forbedring i eksisterende bedrifter eller organisasjoner
- forskningsbasert kunnskap som blir formidlet og senere tatt i bruk av politikere eller offentlig sektor
- forskningsprosjekter som innebærer samarbeid med offentlig sektor og hvor resultatene tas i aktiv bruk
- forskere som deltar i offentlig råd og utvalg hvor de påvirke nye måter å organisere samfunnet på, tiltak eller aktiviteter.

Begrepsavklaring: formidling – impact – innovasjon

Formidling er ved siden av forskning og undervisning en av universitetets lovpålagte kjerneoppgaver. Formidling (eng «dissemination») innebærer ulike former for spredning og tilgjengeliggjøring av forskningsbasert kunnskap for et bredere publikum utenfor akademien.

Impact handler om hvordan forskning påvirker samfunnet; det er påviselig endring innenfor områder som kultur, økonomi, miljø, helse, politikk, samfunn, teknologi, og opplæring. Det er et komplekst fenomen basert på mange ulike, ofte ikke-lineære prosesser.

For at vi skal kunne snakke om *innovasjon*, må det dreie seg om at noe nytt er skapt som også er tatt i bruk. Tradisjonelt har man ved universitetene tenkt at innovasjon er en form for impact som springer mer eller mindre direkte ut fra forskning i form av prototyper, produkter og patenter. I økende grad ser vi imidlertid at innovasjon er mangefasettert og nettverksorientert; på mange måter kan innovasjon oppsummeres i formuleringen «Kunnskap tatt i bruk».

Innovasjon – et begrep i bevegelse

Det vi i arbeidsgruppen velger å kalle det *tradisjonelle* innovasjonsbegrepet har vært kjennetegnet av patenter og kommersialisering: fokus har vært på utvikling av patentbare oppfinnelser og effektene disse kan gi i form av verdiskaping. Dermed har innovasjon i universitetssammenheng ofte fremstått som det samme som kommersialisering av patentbare forskningsresultater.

Men innovasjon kan også forstås bredere i den forstand at fokuset er på samfunnsnytt heller enn rendyrket kommersiell verdiskaping, noe som ofte omtales som sosial innovasjon.

De senere årene har en utvidet forståelse av innovasjonsbegrepet begynt å spre seg. Det *bredere* innovasjonsbegrepet innebærer ikke noe klart brudd med en mer tradisjonell måte å forstå innovasjon på, men en utvidelse. Patenter og kommersialisering vil fortsatt være grunnleggende bestanddeler i innovasjonspolitikken. Men behovet for et mer inkluderende innovasjonsbegrep har vokst frem fordi vi innser at vi trenger å stimulere til og dyrke fram

innovasjon på tvers av alle disiplinene, også de som tradisjonelt sett ikke bidrar med patenter eller produkter, hvis vi skal løse de store utfordringene som vi står overfor.

Internasjonalt er innovasjonsbegrepet i ferd med å bli langt mer inkluderende og åpent enn det tidligere var. University of Oxford har tatt konsekvensen av dette og lagt sektorens kanskje enkleste og mest inkluderende definisjon av innovasjon på sin nettside. Innovasjon, slås det fast, er i all enkelhet «nye ideer som virker»:

Innovation is often given complex definitions. We prefer this simple one: ‘new ideas that work’¹

Det nye som er kommet til og som har sprengt den gamle forståelsen av innovasjon er nettopp sosial innovasjon. Denne typen innovasjon defineres slik av University of Oxfords Saïd Business School, som har plassert seg helt i front på feltet:

Innovative activities and services that are motivated by the goal of meeting a social need and that are predominantly developed and diffused through organisations whose primary purposes are social.²

Stadig flere universiteter er i ferd med å myke opp sin forståelse av innovasjon og omfavne et utvidet innovasjonsbegrep. University of Cambridge har opprettet Cambridge Centre for Social Innovation. University College London har opprettet UCL Innovation & Enterprise, et eget spesialistteam som på nettsiden presenterer sin ambisjon på denne måten:

UCL Innovation & Enterprise is here to help people across the university transform their knowledge and ideas into action. We encourage people to recognise their potential, giving them the confidence to think differently, to step out and be brave. We're here to help free more knowledge from across all our UCL communities and share it in new and exciting ways, within and beyond the university. From our laboratories to our libraries, we are here to help put brilliant new ideas and discoveries to work in the real world.³

En viktig driver i prosessen er de store finansieringsinstitusjonene for forskning, i særlig grad EU. Horisont2020 opererer med en svært bred forståelse av innovasjon:

Horizon 2020 takes a broad approach to innovation that is not limited to bringing new products to the market, but also covers processes, systems or other approaches, including by recognising European strengths in design, creativity, services and the importance of social innovation.⁴

Horisont2020 opererer altså med en definisjon av innovasjon som eksplisitt inkluderer det som kalles sosial innovasjon.

¹ <https://www.sbs.ox.ac.uk/faculty-research/skoll/research/social-innovation-reports-resources/social-innovation-what-it-why-it-matters-and-how-it-can-be-accelerated>

² <https://www.sbs.ox.ac.uk/faculty-research/skoll/research/social-innovation-reports-resources/social-innovation-what-it-why-it-matters-and-how-it-can-be-accelerated>

³ <https://www.ucl.ac.uk/enterprise/about>

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0808&from=EN>

Også i Norge har innovasjonsbegrepet vært i utvikling de siste ti årene. Helt i front har Norges forskningsråd ligget, som i sin Innovasjonsstrategi fra 2011 la denne definisjonen av innovasjon til grunn:

Innovasjoner er nye eller vesentlig forbedrede varer, tjenester, prosesser, organisasjonsformer eller markedsføringsmodeller som tas i bruk for å oppnå verdiskaping og/eller samfunnsnytte.

UHR fulgte opp, med inspirasjonsnotatet *EUREKA!* publisert i 2013. Der ble nettopp NFRs nye definisjon ordrett lagt til grunn.⁵

Det er på denne bakgrunnen ganske naturlig at også universitetene i Norge tilpasser seg, med en bredere innovasjonspolicy. Universitetene i Norge har alle de siste årene fått en egen innovasjonspolicy. De viser imidlertid en stor heterogenitet i forståelsen av innovasjon.

Tenke nytt og inkluderende gjør fremfor alt kanskje NTNU. Norges største universitet utmerker seg ved i 2018 å ha utlyst og tilsatt i alt 15 innovasjonsledere, herunder egne slike for både Humanistisk fakultet, Fakultetet for samfunns- og utdanningsvitenskap og for Fakultet for økonomi.⁶ Inspirasjonen kommer fra Universitetet i Leuven i Belgia, som har 32 slike stillinger og som har gjort seg gode erfaringer med dem, knyttet til en bred forståelse av innovasjon.⁷ På denne måten er NTNU pr august 2018 det norske universitetet som har kommet lengst i utviklingen av et bredt og inkluderende innovasjonsbegrep og med det tatt opp utfordringen fra blant andre Oxford, UCL og Cambridge.

UiOs innovasjonsforståelse

At ikke UiO foreløpig er det norske universitetet som ligger i front i denne utviklingen er et paradoks. Ved UiO ble veien fra det tradisjonelle til et utvidet innovasjonsbegrep faktisk tidlig staket ut, allerede før UHRs inspirasjonsnotat. Handlingsplan for innovasjon fra 2012 inneholdt denne brede definisjonen av innovasjon:

Innovasjoner er nye eller vesentlig forbedrede varer, tjenester, prosesser organisasjonsformer eller markedsføringsmodeller som tas i bruk for å oppnå samfunnsnytte, herunder verdiskaping.⁸

Denne definisjonen var inspirert av Forskningsrådet og OECDs innovasjonsdefinisjon i Oslomanualen.⁹ Definisjonen, legges det til, «omfatter ikke bare bidrag som sikrer økonomisk vekst og konkurransevne, men også bidrag for å oppnå samfunnsnytte, som utvikling av offentlig sektor og ideelle organisasjoner». En utvidet innovasjonsforståelse var allerede da etterlyst av SSH-fagene og universitetsstyret selv.

Den nye og utvidede forståelsen av innovasjon møtte imidlertid motstand ved UiO og en prosess med oppmykning og åpning av innovasjonsforståelsen ble i praksis stoppet, med den konsekvens at UiO inntil nylig har holdt seg til et nokså rendyrket tradisjonelt innovasjonsbegrep, som fokuserte kun på økonomisk nytte.

⁵ *Eureka* 2013

⁶ <https://www.universitetsavisa.no/forskning/2018/02/28/Lyser-ut-15-stillinger-for-å-få-fart-på-nyskapingen-72506.ece>

⁷ <https://www.kuleuven.be/english/research/iof/team>

⁸ *UiOs handlingsplan for innovasjon 2013-2015 s. 2*

⁹ *Oslo Manual – Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data*, 3rd Edition 2005

I 2017 la det nye rektoratet fram et nytt innovasjonsnotat med forslag til en endret innovasjonsdefinisjon, som Universitetsstyret vedtok:

Innovasjon er prosesser som leder til et nytt eller forbedret produkt eller tiltak som vil forbedre tjeneste eller løse samfunnsmessige behov. Det handler om å tilføre samfunnet økonomisk verdi enten konkret eller for eksempel gjennom effektivisering av prosesser.

Det er en definisjon som beveger seg noen trinn i progressiv retning, men som også setter opp noen klare grensestolper. Fortsatt ligger økonomisk verdi i bunnen. Det sies i praksis at verdier, for å kunne telle med, må være økonomiske. På denne måten går definisjonen ikke så langt i en utvidet forståelse av innovasjon som den fra 2012, altså for sju år siden. Da var verdiskaping omtalt som et eksempel på samfunnsnytte. Sett på bakgrunn av utviklingstrenden internasjonalt og nasjonalt kan dagens UiO-definisjonen derfor oppfattes som en underveisrapport fra en i utgangspunktet nokså innovasjonskonservativ institusjon i langsom bevegelse.

Den vedtatte UiO-definisjonen består i realiteten av to setninger, med to svært ulike funksjoner. Første setning åpner innovasjonsfeltet opp for nye fag og fakulteter. Andre setning går derimot langt i å lukke den døren igjen, på en måte som ekskluderer mye av det blant annet EU, Oxford og UCL forstår som sosial innovasjon.

På denne bakgrunnen har arbeidsgruppen i utgangspunktet valgt å legge en justert definisjon til grunn for sitt arbeid, som er direkte inspirert av University of Oxfords definisjon og hvor bla. ordet «økonomisk» er tatt ut:

Innovasjon er nye ideer som virker. Innovasjon består av prosesser som leder til et nytt eller forbedret produkt eller tiltak som vil forbedre tjenester eller løse samfunnsmessige behov. Det handler om å tilføre samfunnet verdi.

Den foreliggende rapporten rommer et utvalg av eksempler på både kommersiell og ikke-kommersiell innovasjon, som alle har til felles at de omfattes av både EUs definisjon av innovasjon og ikke minst av Oxfords definisjon av innovasjon.

Prosessen

Arbeidsgruppen besluttet tidlig å samle inn gode eksempler på sosial innovasjon fra fagmiljøene. Den 18. september ble en bestilling sendt alle fakulteter ved UiO. Med utgangspunkt i et bakgrunnsnotat fra arbeidsgruppen, ble de bedt om å komme med to innspill innen den 5. oktober:

1. Eksempler på sosial innovasjon
2. Forslag til tiltak for å fremme og stimulere slik innovasjon

Det kom inn svar til begge punkter fra nesten alle enheter.

En foreløpig rapport fra arbeidsgruppen ble gjennomgått og diskutert på et seminar med både interne og eksterne deltakere på Tøyen hovedgård den 28. november, hvor deltakerne ble bedt om å komme med forslag til ytterligere tiltak som kunne vurderes.

4. UiOs potensial for sosial innovasjon

UiO er allerede det eneste norske universitetet på Thomson Reuters rangering av Europas mest innovative universiteter, en rangering som er gjort innenfor rammen av det vi her har kalt tradisjonell innovasjon. Arbeidsgruppens ikke-uttømmende kartlegging bekrefter det generelle inntrykket gruppas medlemmer gikk inn i arbeidet med: det skjer allerede svært mye innovasjonsvirksomhet ved Universitetet i Oslo, også innenfor området sosial innovasjon. Denne virksomheten favner alle fakulteter og enheter og forteller om et universitet som bidrar svært aktivt på dette området, i en grad få egentlig er klar over. Kartleggingen er i sum en kraftfull bekreftelse både på omfanget og styrken i den sosiale innovasjonen ved UiO.

UiOs faglige kvalitet

Innovasjon er kunnskap som tas i aktiv bruk. Jo bedre kunnskap som produseres gjennom forskning på internasjonalt toppnivå, jo større er muligheten for at denne kunnskapen også vil tas i bruk ute i samfunnet. UiO er det universitetet som har flest Sentre for fremragende forskning (SFF) og som også har jevnt over høyest andel publisering på det høyeste nivået i det nasjonale publiseringssystemet. UiO henter mye prosjektfinansiering innenfor EUs Horisont 2020-program og øker jevnt sin allerede gode uttelling fra EU-systemets mest prestisjefylte konkurranse, European Research Council grants (ERC).

UiO har i tillegg en høy andel av Norges forskningsråds (NFR) Toppforsk-tildelinger og gjør det godt i tildelingene av Unge forskertalenter. UiOs andel av NFRs tildelinger av midler til Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI) er samtidig en utfordring; vi koordinerer kun ett slikt senter i dag der UiO er vertskap, selv om vi er tunge bidragsytere i mange flere. UiO har et stort potensial til å lede flere slike sentre, og bør ha en ambisjon om langt større uttelling som vertsinstusjon i disse utlysningene.

UiOs bredde og tverrfaglighet

En del av UiOs potensial for innovasjon synes å ligge i selve den store faglige bredden institusjonen har. Det er påfallende at flere av UiOs mest vellykkede eksempler på sosial innovasjon er de som i størst mulig grad benytter seg av mulighetene som ligger i bredden og tverrfagligheten. Ett godt eksempel er [RITMO](#) (se s. 20), som gjennom å koble musikkvitenskap, psykologi, informatikk og medisinsk forskning bidrar til behandling av pasienter med ADHD og Alzheimers. Et annet er [HISP](#) (se s.15), der informatikk-systemer anvendes inn mot samfunnshelse i utviklingsland og verden over.

Tverrfaglighet gir muligheter for å utvikle ny kunnskap, særlig i forbindelse med de globale utfordringene er det viktig med kunnskap på tvers av tradisjonelle fagdisipliner. Som League of European Research Universities (LERU) har påpekt, besitter forskningsintensive universiteter som UiO en unik mulighet til å bringe sammen kunnskap fra forskjellige disipliner. Dette er helt i tråd med UiOs egne målsetninger. I rapporten fra UiOs Strategic

Advisory Board fra 2013, skriver panelet: «UiO needs to develop a broader and deeper understanding of interdisciplinarity, including its societal aspects».

Entreprenørskap og innovativ undervisning

Innovasjon i undervisningen kan forstås på flere måter. En vanlig tilnærming har vært tilrettelegging for at studentene våre utvikler ferdigheter innen entreprenørskap, enten gjennom egne studieprogrammer/emner eller som egne ordninger for å støtte og stimulere entreprenørskap blant studentene. En annen tilnærming er å utvikle nye undervisningsformer.

Det finnes allerede flere eksempler på UiOs tilbud innenfor entreprenørskap rettet mot studenter, som kan bygges videre på. De kanskje mest kjente tilbudene har vært Gründerskolen og studiet i sosialt entreprenørskap; begge er 30-studiepoengs emner som vektlegger entreprenørskap og forretningsutvikling. Ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet eksisterer en serie av emner innen denne kategorien, med vekt på temaer som ideutvikling, finansiering og markedsføring. I en egen kategori er emnet MBV4910IGEM, der studentene i team utvikler et prosjekt til den internasjonale konferansen iGEM. I tillegg eksisterer det flere ulike støtteinstanser, som f.eks. den studentinitierte Insj, som tilbyr veiledning og nettverk, Startup-Lab i Forskningsparken, og muligheter for økonomisk støtte gjennom NFRs STUD-ENT program. Samlet sett er tilbudet rettet mot studenters utvikling av entreprenørskap relativt bredt, men dette gjelder i vesentlig grad for studenter innen MedNat-fag. Riktignok er flere av tilbudene også åpne for studenter fra andre fagområder, men entreprenørskap er langt mindre eksponert i SSH-fagene og potensialet er betydelig.

Innovasjon som utvikling av nye undervisningsformer har tradisjonelt vært knyttet til at nye teknologier tas i bruk i undervisningen. De siste tiårene har innføring av digitale læringsplattformer (f.eks. Fronter og Canvas) i høyere utdanning kanskje vært betraktet som den mest omfattende innovasjonen, men mange andre digitale verktøy har også vært tatt i bruk, f.eks. knyttet til presentasjon, interaktive læremidler, simuleringer, beregninger, kommunikasjon, eller evaluering.

En kultur for innovasjon

Arbeidsgruppens kartlegging av gode eksempler på sosial innovasjon i UiOs fagmiljøer (se appendiks) viser klart at mange av dem ville falle utenfor dersom UiO holdt på sin nåværende definisjon, uten endringer. Flere av eksemplene berører i høy grad økonomi, men de har til felles at ingen av dem i utgangspunktet har blitt utviklet i kommersielt øyemed, noe som altså på ingen måte utelukker at de er eller eventuelt kan bli økonomisk lønnsomme.

På denne måten viser kartleggingen at mange ikke kjenner seg igjen i den vedtatte definisjonen av innovasjon som UiO opererer med. Den dekker i all enkelhet ikke den innovasjonsvirkeligheten som allerede finnes i fagmiljøene, og den dekker faktisk heller ikke den innovasjonsaktiviteten som institusjonen ved flere anledninger selv har berømmet gjennom sin egen innovasjonspris.

De fleste av disse innovasjonene er utviklet med utgangspunkt i det som er faglig interessant, i vitenskapelige utfordringer uten kommersielle betraktninger. Ikke desto mindre har de fått til dels enorme økonomiske konsekvenser eller implikasjoner, uten egentlig å gi noen økonomisk avkastning til det miljøet som i sin tid utviklet den innovasjonen det er snakk om.

Det er arbeidsgruppens overbevisning at UiO trenger en forståelse av innovasjon som har rom for og inviterer til utvidet innovasjonsvirksomhet, gjennom en forståelse av innovasjon som også rommer sosial innovasjon. Arbeidsgruppens forslag til ny definisjon på s 5 tar høyde for både den nye innovasjonsvirkeligheten som tar form rundt oss og den allerede eksisterende sosiale innovasjonen i UiOs fagmiljøer.

Arbeidsgruppen foreslår at sosial innovasjon skal inngå som en naturlig del av UiOs innovasjonsbegrep og ikke ha sin egen definisjon eller sin egen strategi. Det er viktig at den definisjonen som legges til grunn for UiOs videre strategiske arbeid er smidig og inkluderende nok til å fange opp all den pågående og vellykkede innovasjonsvirksomheten ved UiO. Dette vil gjøre det lettere for ledelsen på alle nivåer å jobbe strategisk med å utvikle en kultur for innovasjon og engasjere hele institusjonen i arbeidet med å øke kompetansen og gjennomslag på viktige konkurransearenaer.

I rapportens siste del foreslår arbeidsgruppen en rekke tiltak, som vi mener kan bidra til å oppnå disse målene.

5. Tiltak

Situasjonsbeskrivelse

Som et ledende europeisk universitet bør UiO ha som overordnet visjon å bidra til en bedre verden gjennom sin kunnskapsproduksjon. Det gjør fagmiljøene på mange ulike måter allerede, men potensialet er likevel langt større enn det institusjonen til nå har klart å ta ut. Ved UiO foregår det innovasjon i tradisjonell forstand, mest på Det medisinske fakultet og Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet, og det foregår sosial innovasjon ved samtlige fakulteter.

Utviklingstrekk både ute i samfunnet og hos våre viktigste eksterne forskningsfinansiører tilsier at en satsning på innovasjon bør prioriteres høyt, på alle nivå i organisasjonen. I økende grad forventes nettopp innovasjon og inkludering av interessenter (såkalte «stakeholders») i alle stadier av forskningsprosessen. UiO må ta grep for å kunne ta ut potensialet for denne typen samarbeid. Samtidig blir forventningen om at offentlig finansierte universiteter skal bidra aktivt til å løse vår tids samfunnsutfordringer stadig klarere uttalt.

Det drives allerede mye god innovasjonsvirksomhet ved UiO. Men synliggjøringen av denne er lav. Betydelige innovasjoner som hadde fortjent å løftes opp blir som oftest oversett, og en kollektiv ambisjon for UiO som et innovativt universitet mangler. Det finnes ikke noen etablerte beslutningslinjer eller faste fora for innovasjon tilsvarende dem vi har på studie- og forskningsfeltet, og vi har i vårt undervisningstilbud ikke tatt tilstrekkelig innover oss at våre viktigste innovatører i fremtiden faktisk er våre studenter.

Mange av UiOs eksempler på (sosial) innovasjon viser at tverrfaglighet kan være en viktig driver for innovativ tenkning. Det er derfor en utfordring for UiO at det finnes så mange strukturelle og kulturelle hindre for tverrfaglig samarbeid, både når det gjelder forskning og undervisning.

For å ruste UiO til den nye virkeligheten trengs derfor en helhetlig strategi med tydelige tiltak. Vi foreslår fem slike tiltaksområder: bevisstgjøring, synliggjøring, organisering, stimulering og undervisning. Til dem alle har vi knyttet et knippe konkrete handlingspunkter.

Bevisstgjøring

I dag er det få forskere og forskningsmiljøer ved UiO som aktivt tenker på innovasjon som mål for sin forskning. For mange forskere kan aktivitet knyttet til innovasjon virke fjern og irrelevant og det å innrette sin forskning mot innovasjon kan for en del til og med oppfattes som uforenlig med rollen som samfunnskritisk aktør.

Denne skepsisen vil imidlertid være størst når man anvender en mer tradisjonell definisjon av innovasjon, hvor suksesskriterier er antall patenter eller antall nye arbeidsplasser. Når man derimot utvider innovasjonsbegrepet slik arbeidsgruppen foreslår, virker det mer naturlig at UiO oppfordrer alle sine forskere til å reflektere over innovasjonspotensialet i egen forskning.

Et eksempel på en stor og nyttig bevisstgjøringsprosess, er oppfølgingen av NFRs evalueringer av humanistisk (2017), utdanningsvitenskapelig (2018) og samfunnsvitenskapelig (2018) forskning. I forbindelse med evalueringene ba NFR institusjonene om å levere «impact case studies» som beskriver hvordan forskning gjennomført ved universitet har bidratt innovativt til samfunnet rundt. Erfaringen med å skrive og revidere slike case har økt bevisstheten om hva impact og sosial innovasjon er, og om at man allerede i betydelig grad leverer sosial innovasjon ved UiO; flere enheter har opprettet nettsider som reflekterer dette:

<https://www.sv.uio.no/forskning/kunnskap-i-bruk/>

<https://www.hf.uio.no/forskning/forskning-som-forandrer/>

<https://www.uv.uio.no/forskning/aktuelt/innovasjonshistorier/>

UiO bør ha som mål å nå ut til samtlige forskere ved universitetet med kunnskap om hva sosial innovasjon er, hvordan de kan bidra, og hva slags støtte de kan forvente å få. De fleste forskere vil forstå at forskning som i utgangspunktet ikke er rettet mot direkte økonomiske gevinst likevel kan være viktig for samfunnet. Men det som hittil ikke er blitt godt nok kommunisert er: 1) at forskningsbaserte forandringer i samfunnet blir forstått som innovasjon av EU, NFR og nå UiO, og 2) at den enkelte forskeren bør være årvåken for mulighetene for innovasjonspotensialet i sin forskning.

Forskere bør derfor orienteres om den utvidete definisjonen av innovasjon og ønsket om at UiO i større grad skal bidra til sosiale innovasjoner. De bør også bli orientert om ulike modeller for hvordan funn fra forskningen kan spres ut til samfunnet. Slik bevisstgjøring skjer antakelig best på nivå 2 og/eller 3, hvor eksempler fra egne forskere på hvordan deres forskning har påvirket samfunnet kan formidles videre.

Tiltak for bevisstgjøring:

- Organisere seminarer ved hver enhet hvor det justerte innovasjonsbegrepet legges frem, gode eksempler på enhetens bidrag til innovasjon i både tradisjonell og utvidet forstand presenteres, og ulike måter å ta ut forskningsaktivitetens innovasjonspotensial i det enkelte fagmiljø legges frem og diskuteres.
- Dra bedre nytte av potensialet i TIK, ved systematisk å bruke senteret til kompetanseoppbygging og erfaringsutveksling på hele innovasjonsfeltet internt ved UiO.

Synliggjøring

Det foregår svært mye innovasjonsaktivitet ved de ulike enhetene som fortjener å bli løftet frem. Hver enhet bør tenke gjennom hvilke kanaler som best egner seg for å synliggjøre de ulike aktivitetene med tanke på innovasjon. UiO trenger å organisere kommunikasjonsarbeidet for å synliggjøre det som foregår og de innovasjonsresultatene UiO har å vise til.

Det å synliggjøre UiOs rolle når det gjelder innovasjon krever systematisk tilnærming i alle nivåer ved UiO. Det fordrer at instituttene, fakultetene og den sentrale administrasjonen samarbeider for å få frem de ulike aktivitetene gjennom hele året.

UiO har flere klart innovasjonsrelaterte arrangementer, som f.eks. Cutting Edge og Life Science Week gjennom året, men vi er nok mest kjent for vår utdanning og forskning. Det bildet forsterkes ved at UiOs nettportal kun fokuserer på forskning og utdanning; innovasjon er ikke nevnt som den tredje sentrale oppgaven. Det synes å være et stort potensial for å vise frem og synliggjøre det totale innovasjonsarbeidet ved UiO. Arbeidsgruppen foreslår derfor overordnede tiltak innenfor tre områder: kommunikasjon, møteplasser og opplæring.

Tiltak for synliggjøring

- Synliggjøre innovasjon på UiOs nettportal.
- Etablere en egen gjennomgående strategi på sosiale medier, herunder lage korte videoer, podkast, osv. og tenke spesielt på hvordan man treffer de unge talentene.
- Fornye forskningsformidlingen gjennom å ta nye presentasjonsformer i bruk.¹⁰
- Videreutvikle «Kunnskap i bruk»-plattformen for å formidle alle former for innovasjonsvirksomhet som foregår ved UiO. Det bør også inkludere hvilke bidrag UiO har hatt historisk sett, samtidig som man formidler innovasjonshistorier løpende i tid.
- Etablere egne innovasjonskonferanser, der UiOs forskere viser frem hva forskningen betyr for samfunnet og hvilke muligheter for innovasjon og nyskaping som finnes i møtet mellom forskning, forvaltning og næringsliv.
- Arrangere åpne innovasjonsdager på UiO hvor man kan møte potensielle samarbeidspartnere.

¹⁰ Gode eksempler på slike er Pecha Kucha, Ted Talks, (MG) MOOCs. Andre gode eksempler er Hjernen er stjernen (YouTube),¹⁰ Abels tårn,¹⁰ TIK-Talks¹⁰ og Forskerstandup som i Latterlig smart.¹⁰ Også MN-fakultetets formidlingskanal, TITAN¹⁰, der nyheter og høydepunkter i fakultetets virke formidles på journalistisk vis, kan utvides eller kopieres av andre fakulteter

- Delta aktivt i ulike foreninger (f.eks. Polyteknisk forening, Tekna) og i aktuelle debatter som innledere i tankesmier o.l.
- Arrangere egne opplæringstilbud ved enhetene, eventuelt leie inn eksterne eksperter.
- Vurdere å innføre formidling som obligatorisk kompetansemål for alle phd-er og postdoktorer.

Organisering

De to kjerneaktivitetene forskning og utdanning ivaretas av velutviklede strukturer på alle nivåer av universitetet, mens formidling håndteres av et langt mindre, men likevel godt etablert nettverk. Tilsvarende strukturer finnes per i dag ikke på UiO når det gjelder innovasjon, selv om det nå har fått et tydelig forankret ansvar i rektoratet. Ved fakultetene legges disse aktivitetene generelt under forskningsdekan, uten at dette nødvendigvis fremkommer eksplisitt. MN-fakultetet utgjør dog et unntak her, med en egen visedekan for innovasjon og samfunnskontakt. Det er vanskelig å se for seg en bred satsing på innovasjon ved UiO uten at man i større grad plasserer et tydelig linjeansvar i organisasjon, samt definerer klare grenseflater mot relevante eksterne aktører.

Organisering av innovasjonsarbeidet har slik to hovedkomponenter, en *intern* og en *ekstern*. Når det gjelder den interne delen så må man se på rolle- og arbeidsdeling, inkludert hva som skal håndteres sentralt, og hva som skal gjøres ute på enhetene. Dette gjelder selvsagt tradisjonell så vel som sosial innovasjon. For tradisjonell innovasjon er Inven2 den opplagt viktigste eksterne aktøren for UiO; andre inkluderer StartupLab, OsloTech og Insj. Et helt sentralt spørsmål er hvilken rolle Inven2 skal og bør ha i forhold til innovasjon i sin fulle bredde. Av de andre nevnte aktørene er det Insj som har den bredeste porteføljen per i dag. UiO bør dessuten konkret vurdere behovet for et mer formelt samarbeid med andre, eksempelvis SoCentral, spesifikt knyttet til sosial innovasjon.

UiO må rigge seg slik at gode innovasjonsideer fra både forskere og studenter først fanges opp og deretter gis mulighet for videre utvikling, med en mest mulig sømløs overgang mellom intern og eventuell ekstern støtte. Avhengig av hva som er mest hensiktsmessig kan dette skje som (sosialt) entreprenørskap eller i samarbeid med eksisterende offentlige og/eller private aktører. Det må erkjennes at muligheten for ekstern finansiering av sosial innovasjon, f.eks. gjennom NFR, er noe begrenset. UiO bør likevel jobbe aktivt mot de mulighetene som eksisterer, som FORNY og STUD-ENT, samt ha en opportunistisk holdning til andre muligheter som måtte dukker opp, eksempelvis gjennom SFI- eller FME-initiativ.

To viktige stikkord for arbeid mot ulike interessenter er kontaktpunkter og møteplasser, begge områder der UiO trolig har et betydelig potensial for forbedring og økt aktivitet. Det er verdt å nevne at UiOs tre tverrfaglige satsinger spiller nettopp en slik rolle som veldefinerte kontaktpunkter innenfor sine områder, i tillegg til å arrangere ulike møteplasser der UiO-forskere og -studenter møter eksterne.

Tiltak for organisering

- Avklare roller og ansvar for innovasjon langs hele linjen.
- Etablere et sentralt forum for innovasjonssamarbeid på tvers av enhetene.
- Avklare UiOs samarbeid med særlig Inven2, men også andre aktører som Insj, StartupLab og Oslo Tech.

- Etablere prosesser og støtteapparat for å fange opp og ivareta gode innovasjonsideer fra forskere og studenter på lavest mulig nivå og i nærheten av forskningsmiljøene.
- Utvide bruk av verifiseringsmidler, slik at de ikke bare er relevante for kommersielle innovasjonsformål.
- Vurdere behovet for mer formelle samarbeid, spesifikt knyttet til sosial innovasjon (for eksempel med SoCentral).
- Øke antall søknader om eksternfinansiering knyttet til innovasjon, for eksempel NFR-utlysninger slik som FORNY, SFI, FME-initiativer.
- Utvikle flere møteplasser og kontaktpunkter, for eksempel slik som UiO:Energi, UiO:Livsvitenskap og UiO:Norden fungerer som veldefinerte kontaktpunkter innenfor sine områder, i tillegg til å arrangere ulike møteplasser der UiO-forskere og -studenter møter eksterne.

Stimulering

UiO bør innføre ulike insentiv- og stimuleringsordninger der både gjennomført, eksisterende og planlagt innovasjonsinnsats verdsettes. På både kort og lang sikt vil slike ordninger gi den enkelte en grunn til å foreta aktive prioriteringer. Det dreier seg ikke bare om tilførsel av nye midler, men like mye om ordninger som sikrer rettmessig anerkjennelse for innovasjonsinnsats, samt om å anspore til mer rettet bruk av eksisterende ressurser.

Et viktig aspekt ved stimuleringsmidler handler om å bruke midlene til å ta i bruk allerede eksisterende ressurser på en mer målrettet måte. Et viktig aspekt ved dette er at allerede ansatte forskere og forskningsmiljøer i økt grad vil nedlegge innsats for økt grad av innovasjon, ikke sjeldent hjulpet av eksterne midler. Også ved utvikling av den enkelte lønns- og karrierevilkår, kan innsats for sosial innovasjon utgjøre en faktor som tillegges vesentlig vekt. Internt har UiO tilgjengelig verifiseringsmidler som i praksis hittil har vært forbeholdt innovasjonsaktiviteter med kommersielle mål. Tildeling av disse bør fremover organiseres på en slik måte at man støtter en langt bredere portefølje av prosjekter.

Tiltak for stimulering

- Knytte eksisterende såkornsmidler opp mot prosjekter som fremmer sosial innovasjon.
- Åpne for at innovasjonsinnsats tillegges vekt i frikjøpsordninger og ordninger knyttet til forskningsterminer. På dette vis vil ordinære forskningsterminer kunne utvides til å bli innovasjonsterminer, og enhetene kan vurdere å etablere egne ordninger for innovasjonsterminer.
- Åpne for at utlysninger av UiOs verifiseringsmidler eksplisitt åpner for sosial innovasjon, og at søknadene vurderes av komiteer med ekspertise fra sosial innovasjon.
- Vurdere å etablere en stimuleringsordning for studentinnovasjon.

Undervisning

Målsetningen må være å utdanne kandidater som i enda større grad opplever studiene som relevante for de utfordringer og behov de møter i samfunnet. Innovasjon i undervisning innebærer også å vedvarende søke etter nye og bedre løsninger på

undervisningsutfordringene. Dette innebærer ikke skrittvisse forbedringer i tråd med system for kvalitetssikring, men utvikling av nye eller vesentlig forbedrede undervisningsformer.

Tiltak for undervisning

- Tilby kompetanseutvikling i entreprenørskap blir også et tilbud innen SSH-fagene, f.eks. i samarbeid med Insj og/eller TIK-senteret.
- Inkludere sosial innovasjon i UiOs studietilbud innen entreprenørskap.
- Opprette flere insentiver til utvikling av nye undervisningsformer, f.eks. økonomisk støtte, tilgang til teknisk støtte, innovasjon i undervisning bør meritteres på lik linje med forskningsinnovasjon.
- Vurdere å innføre formidling som obligatorisk kompetansemål for alle studenter på bachelor- og masternivå.

I arbeidet med utformingen og implementeringen av disse tiltakene bør Utdanningskomiteen gis en sentral plass.

6. Appendiks: Eksempler på sosial innovasjon ved UiO

Blant de mange innkomne eksemplene på vellykket innovasjon i UiOs fagmiljøer har vi valgt å løfte fram et utvalg. De er valgt ut med tanke på både å vise den store faglige bredden i innovasjonsvirksomheten og illustrere i hvor høy grad UiOs miljøer allerede utfordrer den tradisjonelle forståelsen av innovasjon, noen ganger på overraskende måter.

De utvalgte eksemplene er:

- Ny innovasjonskultur i Telenor
- SME-modellen for drøfting av etiske dilemmaer i helsesektoren
- Avhørsmetoden Kreativ
- Samtavla/Talkwall
- Universitetskole-modellen
- Studieemnet Religiøs leiar i den norske samfunnet
- Skattefunn-ordningen
- SoPlace – sosiokulturell stedsanalyse
- Health Information Systems Programme (HISP), vinner av innovasjonsprisen i 2015
- Petroleumsretten
- RITMO/Anne Danielsen og Alexander Refsum Jensenius, vinnerne av UiOs innovasjonspris 2018

Eksemplene viser hvor mye god og viktig sosial innovasjon som allerede skjer ved UiO. Eksemplene favner de fleste av UiOs fakulteter. Det er stort sett eksempler på utvikling av nye metoder, modeller, tjenester eller forskningsbasert kunnskap som har kommet til anvendelse i offentlig sektor. Eksemplene er hentet fra arbeid som er gjort de ti siste årene. Hvis vi går lenger tilbake i UiOs historie vil vi nok finne enda flere eksempler, flere så etablerte at de ikke en gang lenger ses på som innovasjoner, slik som den norske

statsbudsjettmodellen, som ble utviklet av nobelprisvinneren Trygve Haavelmo og hans kolleger i det sosialøkonomiske miljøet ved UiO.

Arbeidsgruppen mener også at det bør finnes mange eksempler på andre bidrag til innovasjon. Særlig bør det finnes mange eksempler fra tidligere studenter og Ph.d.-kandidater som har bidratt til kommersialisering eller tatt i bruk kompetanse fra studiene i jobb. Kanskje bør det gjøres en mer omfattende kartlegging også av denne virksomheten, for å få et totalbilde av innovasjonskraften og potensialet ved UiO de siste ti-tjue årene.

Telenors nye innovasjonskultur

Fagmiljø: Senter for teknologi, innovasjon og kultur (TIK)

Siden 2012 har konsernet Telenor gjort store endringer i sin innovasjonspolicy. Utgangspunktet er forskning og formidling gjort av forskere ved TIK.

TIK har hatt et tett samarbeid med Telenor, hvor analyser og nytenking har inspirert til en ny og kraftig styrket innovasjonskultur i bedriften.

Til grunn for endringen ligger en fornyet og mer inkluderende forståelse av innovasjon. Forskerne fant ut at svært mye av den reelle innovasjonsvirksomheten i konsernet ikke ble fanget opp gjennom selskapets egen måte å rapportere om innovasjon på. Forskningen har vist hvor omfattende innovasjonsvirksomheten faktisk er i Telenor og ikke minst hvor den skjer: den skjer ofte nær markedet, ikke ledelsen, den er praktisk og løsningsorientert og har store positive konsekvenser.

Kartleggingen og ikke minst denne nye forståelsen av innovasjon har både skjerpet bevisstheten om medarbeidernes bidrag til innovasjon og påvirket hvordan den kan fasiliteres og stimuleres i selskapets hverdag. En ny innovasjonskultur har i praksis tatt form, med utgangspunkt i UiO-forskeres analyser.

Det er et særlig interessant case, fordi det viser at UiO med sin innovasjonskompetanse, er i stand til å lære næringslivet innovasjon.

Mer om caset:

<https://www.sv.uio.no/forskning/kunnskap-i-bruk/eksempler/forsterket-innovasjonsarbeidet-i-telenor.html>

Health Information Systems Programme (HISP)

Fagmiljø: Institutt for informatikk (IFI)

HISP er et globalt prosjekt for styrket helseinformasjon i utviklingsland, som startet på 90-tallet. HISP driver lokal kompetansebygging, implementeringsstøtte, forskning og har et eget ph.d.-program.

Prosjektet styres av IFI og driver utvikling av robuste helsedatasystemer i den tredje verden. Programvaren DHIS 2 (District Health Information System), som er et verktøy for innsamling, validering, analyse og presentasjon av helsedata. Det er utviklet ved hjelp av fri programvare og åpen kildekode.

DHIS 2 er et redskap for design, implementering og støtte av helseinformasjonssystemer, som er non-profitbasert og som tilbys alle mulige brukere som et kostnadsfritt globalt velferdsgode.

DHIS 2 er i dag implementert i 60 land og dekker opp mot 1,5 milliarder mennesker. Prosjekt som regnes som en av Universitetet i Oslos største internasjonale suksesser og henter årlig inn rundt 80 millioner i ekstern finansiering.

HISP vant UiOs innovasjonspris i 2013.

Mer om HISP:

<https://www.apollon.uio.no/portretter/2018/braa.html>

<https://www.uniforum.uio.no/nyheter/2018/12/uio-storste-prosjekt-nar-30-prosent-av-jordens-be.html>

SME-modellen

Fagmiljø: Senter for medisinsk etikk (SME)

SME-modellen er en enkel 6-trinns-modell som er utviklet ved SME for å drøfte vanskelige etiske dilemma i helsetjenesten. Modellen, som ble lansert i første versjon i 2000, gjør det lettere å anerkjenne de ulike berørte partenes perspektiver, finne nye og bedre løsninger, jobbe tverrfaglig og få til medvirkning fra pasient og pårørende, og få til en systematisk etisk refleksjon der en bl.a. får til en grundig gjennomgang av fakta, hva man ikke vet og juridiske rammer.

Modellen brukes i dag av etikk-komiteene som er etablert ved alle norske helseforetak (spesialisthelsetjenesten/sykehusene) og er den mest brukte modellen i etikk-refleksjonsgrupper og etikk-komiteer i kommunale helse- og omsorgstjenester, f.eks. i sykehjem og hjemmetjenester. Den brukes nå også i undervisningen av bl.a. medisinstudenter og sykepleiestudenter ved flere læresteder og i flere lærebøker i medisinsk- og helsefaglig etikk. Den er også tatt i bruk i andre land, bl.a. i Danmark. Evalueringene av modellen er svært positive, og den har sitt store fortrinn i å være enkel å forstå og anvende, samtidig som den bidrar til større åpenhet og systematikk.

Mange år med forskning, undervisning, formidling og tett kontakt med helsetjenesten ligger bak utviklingen av modellen, og evalueringsforskning har vært viktig for å vite at den fungerer i praksis. Arbeidet er finansiert av en fast årlig bevilgning fra Helse- og omsorgsdepartementet til SME (for å understøtte systematisk etikk-arbeid i helsetjenesten).

Modellen og mer info om systematisk etikk-arbeid i helsetjenesten finne bl.a. på <https://www.med.uio.no/helsam/tjenester/kunnskap/etikk-helsetjenesten/praksis/>

Avhørsmetoden Kreativ

Fagmiljø: Senter for menneskerettigheter (SMR), i samarbeid med Psykologisk institutt (PSI)

Birgitte Tengs-saken utløste en snuoperasjon i norsk politi fra slutten av 1990-tallet. I avhør av mistenkte gikk politiet fra en tilnærming hvor en søkte å få fram tilståelser til å innføre en ny metodikk basert på psykologisk forskning fra minnepsykologi (kognitiv-, retts-, beslutnings-, og sosialpsykologi) som er i tråd med prinsippet om uskyldspresumpsjon.

Den nye avhørsmetodikken bygger på den britiske etterforskningsintervju-metodikken (investigative interviewing) og er innrettet for å unngå ulike kognitive fallgruver (heuristics and biases), og er videreutviklet med prosedyrer for testing av alternative hypoteser, aktivt søking etter uskyld og strategisk bevisbruk.

Innovasjonen i arbeidet handler om hvordan Kreativ kan brukes i torturforebygging og motvirke justisfeil, samt styrke rettferdig rettergang og dermed rettsstats-agendaen nasjonalt og internasjonalt. Dette har resultert i bilateralt samarbeid med et økende antall politistyrker og land som i neste omgang har kulminert i en prosess for å utvikle internasjonale (FN) retningslinjer for avhør. Dette arbeidet er enestående i internasjonal sammenheng. Vi har til gode å komme over andre tilfeller der et senter for menneskerettigheter og politiet samarbeider like tett om fagutvikling nasjonalt og internasjonalt.

I rapporten til FNs spesialrapportør mot tortur til Generalforsamlingen i 2016 anbefalte han FN å utvikle globale retningslinjer for politiavhør. Her trekkes den norske avhørsmetodikken frem som 'best practice'. Arbeidet med å utvikle slike FN standarder for avhør er nå i gang og SMR utgjør sammen med Association for the Prevention of Torture, Genève (ATP) og Anti-Torture Initiative ved Center for Human Rights & Humanitarian Law, Washington College of Law (ATI) koordineringsgruppen for dette arbeidet.

Samtavla/Talkwall

Fagmiljø: Institutt for pedagogikk (IP)

Samtavla /Talkwall - et nettbasert verktøy for å dele informasjon og utvikle kunnskap i klasserommet. Teknologien er utviklet for å vise elevene hva kritisk tenkning innebærer gjennom praktisk deltagelse i en digital omgivelse. Verktøyet Samtavla bidrar til at elever kan trene på kritisk tenkning ved at ideer deles, kommenteres og reflekteres over i en situasjon hvor teknologi virker inn, samtidig som en lærer leder samtalen. Teknologien er lett å bruke og får flere elever til å delta i klasserommets samtaler.

Ny forskning viser at «generasjon digital» strever med å skille mellom ekte nyheter og tildekket reklame når de vurderer informasjonsflommen i sosiale medier. De legger ikke merke til hvem som har skrevet teksten og er lite kritiske til kildene. Et kritisk blikk på avsender, kontekst og troverdighet er en ferdighet som må tilegnes. Det er ingen andre verktøy av denne typen som er laget spesifikt for klasserommet, og som støtter lærere i å lede samtaler som skal føre til læring. Det er også nytt at forskjellige kilder fra nettet kan tas inn i en trygg og lukket arena. Der kan de diskuteres, slik at elevene er forberedt på å håndtere informasjonsmylderet de møter senere.

Talkwall ble tildelt utmerkelsen for månedens verktøy på Online Educa i Berlin.

Les mer:

<http://www.samtavla.no/>

<https://www.uv.uio.no/iped/forskning/prosjekter/didiac/>

Universitetsskolene

Fagmiljø: Institutt for lærerutdanning og skoleforskning (ILS)

Som første universitet i Norge opprettet UiO ved ILS en formell ordning med universitetsskoler, skoler som er særlig tett knyttet til universitetet. Det tredelte formålet er å styrke praksisopplæringen innenfor pedagogikk, styrke skoleforskningen samt heve det pedagogiske nivået ute på skolene.

Avtalene som ligger til grunn er rettet inn på et forpliktende partnerskap mellom universitetet og den enkelte skole, med mulighet for å søke sårkornmidler til utprøving av nye ideer og læringsformer. Gjennom ordningen kan de enkelte skolene nyttiggjøre seg oppdatert pedagogisk forskning og samtidig være med på utprøvingen av nye modeller og læringsformer. Universitetsskolene blir integrert i det pedagogiske fagmiljøet på tilsvarende måte som universitetssykehusene blir det i det medisinske miljøet.

Innovasjonen i samarbeidet ligger i det symmetriske samarbeidsforholdet mellom UiO som utdanningsinstitusjon og de enkelte skolene. Til grunn for avtalen ligger et prinsipp om et likeverdig og gjensidig samarbeid, av et slag som ikke før har eksistert. Denne symmetrien, sikret gjennom likeverdig representasjon i alle styrever og råd, har skapt en helt ny grad av eierskap til samarbeidet ute på skolene og ført med seg et perspektivskifte hos skolene: mens de i tidligere samarbeidskonstellasjoner har oppfattet seg som rene mottagere av studenter, oppgir de nå at de oppfatter seg som skolebaserte lærerutdannere. Det vellykkede samarbeidet har blitt den modellen som skole- og utdanningssamarbeid skal bygges på i Lærerutvikling 2015, Kunnskapsdepartementets nye 10-årsstrategi for lærerutdanningen.

Siden det første pilotprosjektet i 2007 har en lang rekke skoler kommet til og ordningen omfatter pr oktober 2018 21 skoler.

Les mer:

<https://www.uv.uio.no/ils/forskning/prosjekter/universitetsskoleprosjektet/universitetsskolene/>

Studieemnet Religiøs leder i det norske samfunnet

Fagmiljø: Det teologiske fakultet (TF)

Basert på forskning innenfor feltet interreligiøse studier har TF på oppdrag av Kulturdepartementet utviklet et etter- og videreutdanningskurs for religiøse ledere med utenlandsk bakgrunn. Kurset ble gitt første gang i 2007 og gir deltakerne anledning til å lære mer om trossamfunns rettigheter og plikter samt forholdet mellom religion og samfunn i Norge.

Kurset rommer temaer som religionsdialog, religiøst lederskap og religiøse lederes rolle som rådgiver for den enkelte. Kursets kjerne er utviklingen av en felles profesjonalitet for religiøse ledere i Norge og innholdet i kurset er utviklet i samråd med flere norske tros – og livssynsorganisasjoner, herunder både den katolske kirken, buddhistforbundet og Islamsk råd Norge.

Kurset har siden oppstart hatt 107 deltakere, som har gitt svært gode tilbakemeldinger fra kursdeltakere og andre..

Les mer:

<https://www.tf.uio.no/studier/evu/kurs/2017/relleder/>

Skattefunn-ordningen

Fagmiljø: Samfunnsøkonomi ved Økonomisk institutt (ØI)

Den norske ordningen med skattegevinst på investeringer i forskning er utviklet med avgjørende bidrag fra det sosialøkonomiske miljøet ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet.

Til grunn for innovasjonen ligger langvarig forskning med mikroøkonometriske analyser som verktøy. Forskerne ble invitert inn i en kommisjon som ble nedsatt i 1999, med formål om å foreslå tiltak for å fremme investeringer på forsknings og innovasjonssiden i næringslivet. Utfallet ble ordningen *Skattefunn*, som innebærer betydelige skattetrekk for investeringer av denne typen.

Ordningen omfatter per i dag ca 3 mrd kroner årlig og har høstet anerkjennelse også i utlandet. Det innovative med ordningen er at den er åpen for alle slags bedrifter, har en enkel søknadsprosedyre, er prosjektbasert og innrettet på å stimulere bedrifter til å hente inn finansiering også fra andre kilder.

Ordningen fikk i 2014 høyeste rangering på Europakommisjonens oversikt over skatteincentiver på forsknings- og innovasjonsfeltet.

Mer om ordningen her:

<https://www.skattefunn.no/prognett-skattefunn/Forside/1222340152188>

SoPlace – sosiokulturell stedsanalyse

Fagmiljø: Samfunnsgeografi ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi (ISS)

Et miljø utgått fra Institutt for samfunnsgeografi har de senere årene plassert seg helt i verdensfronten på området sosiokulturell stedsanalyse. Den innovative forståelsen av steder og rom som ligger til grunn har hatt og fortsetter å ha betydelig impact i inn og utland.

Innovasjonen består i å kombinere ulike sosiale faktorer (stedenes sosiale funksjoner, plassering i maktrelasjoner etc) i en koherent metodologi for analyse av steder og rom. Metodologien er oppsummert i en kortfattet veiledning som er sendt alle landets kommuner og som blant annet ligger til grunn for viktige elementer i Groruddalssatsingen i Oslo.

Antallet prosjekter inspirert av den forskningsbaserte metodologien er økende. Minst 50 slike analyser er til nå gjort og er anbefalt av blant andre Husbanken, Vegvesenet og Helsedirektoratet. Metodologien har vakt stor oppsikt også i utlandet.

Standardkontraktene for norsk petroleumsvirksomhet

Fagmiljø: Nordisk institutt for sjørett (NIFS)

Til grunn for norsk petroleumsvirksomhet ligger stabile og forutsigbare rammevilkår, sikret gjennom en særnorsk petroleumsvirksomhetsrett. En avgjørende bestanddel i denne er standardkontraktene for utbygginger på norsk kontinentalsokkel, som fagmiljøet har vært hovedarkitektene bak.

Det innovative ved denne delen av norsk petroleumsvirksomhetsrett er graden av standardisering, dvs. at alle kontrakter i hovedtrekk er svært like. Det skaper i seg selv transparens og ryddighet, av en karakter som er få andre oljenasjoner forunt. I tillegg kommer selve innholdet i kontraktene, som er fokusert på en balansering av leverandørens økonomiske interesser, på effektiv prosjektstyring og vektlegging av det reelle innholdet i hver enkelt avtale: teknisk utførelse, byggetid, pris og leveringsvilkår.

Standardkontraktene har bidratt sterkt til å sikre god inntjening og stabile rammevilkår for oljeindustrien og redusere transaksjonskostnader i denne. Så vellykket har kontraktene vært at de har blitt brukt også i store prosjekter på land, slik som Hovedflyplassen på Gardermoen, faktisk bygget med offshorekontrakter utviklet i dette UiO-miljøet.

Innovasjonsprisen 2018: RITMO

Fagmiljø: Institutt for musikkvitenskap (IMV)

Tildelingen av UiOs egen innovasjonspris til forskerne bak den nyse SFF'et RITMO er en særlig god indikasjon på hvor stor bredden i UiOs innovasjonsarbeid faktisk er blitt. I skjæringsfeltet mellom tradisjonell musikkforskning, psykologi og bevegelsesstudier har miljøet de to sammen leder drevet fram en rekke ulike innovasjoner og fikk tildelt prisen med denne begrunnelsen:

Blant flere sterke søknader var priskomiteen helt klar på at denne nominasjonen er i en særklasse hva gjelder kreativitet, vitenskapelig styrke og tverrfaglighet. Den internasjonalt anerkjent og banebrytende forskningen til Danielsen og Jensenius viser klart hvordan humaniora og samfunnsfag både bruker og brukes av, helt andre områder. Den utviser meget bred anvendelse innen et spekter av samfunnsnyttige områder som helse og psykologi, hjerneforskning, språk/lingvistikk og ikke minst, innen musikkvitenskap. I tillegg ble det lagt vekt på at prisvinnerne anvender

matematikk og kvantitativ analyse, opererer med åpen vitenskap og har en høy grad av internasjonalt samarbeid. Anne Danielsen og Alexander Jensenius er sterkt nyskapende og sprenger ideen om hva innovasjon kan være. Prisvinnerne utfører banebrytende tverrfaglig arbeid som går på tvers av både fag og fakulteter og som har et meget stort anvendelsesspenn langt utenfor fagets grenser. Arbeidet deres både sammen og hver for seg er banebrytende og innovativt i alle betydninger av ordene og oppfyller klart alle nominasjonskriteriene for fremragende innovasjon.

Blant de innovasjonene det fagmiljøet de to leder står bak og som ligger til grunn også for tildelingen av prisen i 2018 er:

- Et verktøy for tidlig diagnostisering av ADHD og cerebral parese, opprinnelig utviklet for å fange musikkrelatert bevegelse
- Programvare som brukes i både medisinsk undervisning og i et økende antall studier der kroppsbevegelse og balanse står sentralt
- Utvikling av en rekke nye formidlingsformer og innovative modeller for musikkforskning